

WAGNERIANA CATALANA Nº 35 ANY 2011

TEMA 4: BAYREUTH. FAMÍLIA WAGNER. PROTECTORS

TÍTOL: **FRANZ LISZT I FREDERIC CHOPIN: L'AMISTAT DE DOS GENIS ROMÀNTICS**

AUTOR: *Vicenç Mª de Gibert i Serra*

El compositor, organista i crític musical de Barcelona, Vicenç M^o de Gibert i Serra (1879-1939), va estudiar amb els mestres Pedrell, Millet i Martínez Imbert a Barcelona i a París amb Vicent d'Indy. Va ser un dels fundadors de la Revista Musical Catalana i en el número 106 d'octubre de 1912, per celebrar el centenari del naixement de Franz Liszt, va escriure el següent article, en el que deixa constància dels seus coneixements extensos i de l' admiració que sent pel gran artista.

A primera vista sembla paradoxal unir els noms del tità i del poeta del piano. Diria's que són dos artistes antitètics: un inquiet, dinàmic, dominador, fent delirar els públics, omplint l'Europa de cap a cap amb sa celebritat sorollosa, constituint-se campió d'una renovació artística pomposament nomenada *música de l'esdevenidor*; l'altre passiu, reconcentrat, somniador, ídol d'un reduït nombre d'iniciats, reconegut i admirat tant sols per alguns especialistes del món musical, fent, reclòs en son gabinet, sa via fecunda de compositor sense pretendre imposar noves doctrines.

Més no es cap arbitrariedad acoblar aquí els que foren molt temps amics i en un moment de la vida es compregueren sense reticències i s'enfortiren mútuament al posar en contacte llurs temperaments.

Liszt i Chopin se conegueren a París a les darreries de l'any 1830, quan l'artista polonès abandonant per sempre més sa pàtria, s'instal.là amb caràcter definitiu en aquella capital. No sabem com i en quina circumstància es van veure per volta primera; però ens consta que aviat els ajuntà un afecte ben sincer.

De primer antuvi, encara que sembli estrany, el més feble degué tenir algun ascendent sobre el més fort per raó de les circumstàncies especials en què es trobaven. Chopin arribava a París fruit encara de bona salut, plè

d'illusions i ja completament format com artista. No cal oblidar que, amb tot i no tenir més que vint anys, duia en cartera obres importants: un trio, dos concertos, variacions, poloneses, masurques, etc.; i sobre tot el primer llibre *d'Estudis* i, probablement, tots o la major part dels estudis que formaren després el segon llibre, és a dir, obres perfectes que podia igualar, més no superar.

Liszt, en canvi, estava travessant una forta crisi i ja havia passat moltes tribulacions. Mancava-li l'ajuda de son pare quan la direcció i la disciplina d'aquest podien esser més profitoses per a sa inexperimentada joventut. Finida la subvenció dels nobles hongaresos comtes Amaden i Zopary, que li facilitaren sa educació artística, treballava febrilment per a son sosteniment i el de la seva mare, si bé es veritat que les millors famílies de la societat parisenc a li obrien les portes com a professor, atretes per la seva nomenada de virtuós excepcional.

Encara no estava del tot guarit després del malenconiós desenllaç del primer pas amorós de la seva vida, el més innocent de tots. "Entre els seus deixebles - escriu Chantavoine en el *Liszt* de la col·lecció Alcan -se-contava Mlle. Carolina de Saint-Cricq, filla de sa excel·lència el comte de Saint-Cricq, ministre del Comerç i de les Manufactures. Ella era for-mosa, instruïda i intel·ligent. Tenia setze anys, un any menys que ell. Mme. de Saint-Cricq, abans de morir, va fer al seu marit aquesta reco-manació supre-ma: "-Si s'estimen, deixa-ls que siguin feliços". No obstant, sa ex-cel·lència, ha-vent sabut que un vespre la lliçó de piano s'era bellament prolongada fins a mitja nit, resolgué ga-lantment que fos la darrera. Mlle. de Saint Cricq caigué malalta, volgué fer-se monja, i, per últim, acabà casant-se amb un fadrí extern del Béarn, Mr. d'Artigaux; però mai més oblidà a Franz. Ell tampoc oblidà mai an ella.» També Franz caigué greument malalt (fins va córrer la nova de sa mort), i sa convalescència fou molt llarga.

En aquell període de formació, son esperit era un caos posat en ebullició per lectures de tota mena i sovint contradictòries. De tant en tant l'assaltava un imperiós desig d'abraçar la carrera eclesiàstica, aviat rebutjat per sa fogosa personalitat naixent: Esvanien el misticisme sos extravagants trucs de virtuós. (Aquesta frase irrespectuosa l'autoritza Schumanm en son estudi sobre el

desenrotllament de Liszt, publicat, l'any 1839, en el periòdic *Neue Zeitschrift für Musik*.)

Sa vocació era una vertadera nebulosa: encara no era arribada l'hora (l'any 1831) en que Paganini l'havia de fascinar, empenyent-lo vers perspectives inconegudes.

L'impressió de Liszt al conèixer Chopin, a la força devia esser molt viva. Cal tenir en compte, observa encertadament el professor Niecks, biògraf exemplar de Chopin, que Liszt, abans del 1831, no havia compost encara res del que més tard fou considerat per ell mateix i pels altres com obres de vera importància. (La primera versió dels seus *Estudis*, datant del 1826, no es més que un modest i tímid assaig.) No pot precisar-se l'influència que exerciren l'un sobre l'altre, però sembla que la més gran devia ésser la de Chopin sobre Liszt. Amb tot, cal no exagerar-la, i sols pot acceptar-se amb reserva l'observació de Schumann que Liszt deu a son confrare polonès el canvi en sa manera de compondre, la qual, d'ultra-romàntica i fantàstica que era, va tornar-se més clàssica i equilibrada.

Segons Chantavoine, és en les *Consolations* on l'influència de Chopin es fa més sensible. «La tècnica del piano de Liszt - afegeix -és molt més rica i, per dir-ho així, més enciclopèdica que la tècnica de Chopin. Si coincideix amb aquest en la disposició de certs trets o en l'ús de certs ornaments, això no vol pas dir que els hi hagi manllevats.

De totes maneres, esmentem com a dada concreta l'entusiasme de Liszt, qui, al conèixer els *Estudis*, *op. 10* (que li foren dedicats a l'ésser publicats més tard), arrabassant la partitura de mans del seu amic, anà a tancar-se durant quinze dies en una cambra solitària de casa Pleyel per treballar-los fins a assolir una interpretació genial, aquella interpretació que feia exclamar al mateix Chopin: «M'agrada la meua música quan es Liszt qui la toca.»

Cap rivalitat ni recel professional enterbolia l'amistat dels dos pianistes, prou generosos l'un i l'altre per caure en semblants petiteses. Així, els veiem prendre part en un concert organitzat per Hiller (el 15 de desembre de 1832), executant juntament amb aquest artista un temps del Concert per a tres pianos, de Bach. Poc temps després, l'hongarés i el polac toquen durant els entreactes d'una representació dramàtica organitzada a benefici de l'actriu anglesa Miss

Smithson, aquella que tant de jòc va donar a Berlioz i li inspirà l'Episodi de la vida d'un artista.

D'aquella època feliç data (París 20 de juny de 1833) una carta humorística adreçada a l'amic Hiller, escrita a troços per Liszt i per Chopin i firmada per ambdòs i pel violoncelista Franchomme. A mitja carta escriu Chopin : «No sé quina mena de gargots fa la meua ploma perquè en aquests moments Liszt està tocant els meus estudis i m'extasia fins a fer-me perdre els sentits. Voldria robar-li la seva manera d'interpretar els meus propis estudis.» Més avall escriu Liszt : “¿Coneixeu els meravellosos estudis de Chopin?» «Són admirables! - afegeix Chopin, festiu. - I amb tot i això sols duraran fins al moment en que els teus apareguin!” “Bella mostra de modèstia d'autor!” observa a continuació Liszt, amablement irònic.

Liszt i Chopin freqüentaven els salons més aristocràtics. Una vegada, a casa dels comtes de Plater, on es feia molta i molt bona música, hi hagué una interessant competència entre Liszt, Chopin i Hiller. El polac afirmava que solament qui havia vist la llum del dia i s'havia educat a Polònia, respirant el perfum de sos boscos i de ses prades, era capaç, de comprendre i de sentir la música nacional polaca: l'hongarés i l'alemany negaven la justesa de tal afirmació. Llavors convingueren en tocar cada un d'ells, per torn, la masurca *Polònia no és encara perduda*. Liszt va començar, Hiller va seguir i Chopin va acabar, obtenint la victòria: els dos competidors seus confessaren de bon grat que no havien descobert com ell el verdader esperit d'aquella música.

En aquells temps semblava que la pura amistat entre Liszt i Chopin havia de perdurar i que res al món podia somoure els seus fonaments; però més endavant creiem descobrir algunes ombres entelant aquella intimitat.

No té fonament la llegenda que ha atribuït a Liszt un gest protector i a Chopin un moviment d'enveja; però la situació mateixa d'un i altre, i l'accentuació de llur personalitat respectiva, forçosament els distanciaren. “Liszt, en 1835, - escrigué Gustave Chouquet a Nieck - representava admirablement el prototipus del virtuós; mentre que Chopin, segons ma opinió, personificava el poeta. El primer buscava l'efecte, es presentava com el Paganini del piano: per altra banda Chopin semblava no preocupar-se mai del públic i no escoltar més que les veus interiors.”

Ben al contrari de Liszt, Chopin no produïa mai gran entusiasme en un

públic nombrós, i ell mateix confessava ses angúnies a son amic rival: “No serveixo poc ni molt per donar concerts. La gent m'intimida, sa mirada de curiositat em paralitza, i les cares desconegudes m'entonteixen. Més tu estàs destinat a tal missió, car, si no fas teu el públic, al menys tens poder per atuir-lo.” En aquestes paraules hi traspua un deix d'amargor. Chopin sofria interiorment, mentre que Liszt continuava sa carrera triomfal.

Les vies d'un i altre se separaren més i més. No obstant, potser mai la llur intimitat hauria arribat a un terme si no hagués ocorregut un incident que no coneixem amb exactitud, però que té relació amb les misèries de la societat indecorosament barrejada entre la qual vivien.

Liszt, interrogat per Niecks, no va donar detalls de l'episodi, limitant-se a pronunciar aquestes paraules: “Les nostres dames s'havien barallat, i nosaltres, com bons cavallers, ens creguerem obligats a donar-los la raó.” I afegí: “Deixàrem d'esser íntims, però no forem enemics. Poc després vaig absentar-me de París, i ja no el vaig veure més.” Chopin, per la seva banda, deia a Lenz: “Erem companys: som amics”.

Mort Chopin, la seva ombra plana benefactora damunt de Liszt. Aquest - ens refereix Marmontel en el seu *Pianistes cèlebres* - és invitat a les Tulleries per prendre part en una vetllada íntima en presència de la família imperial. Napoleón III no és fervent entusiasta de la música. No obstant, les converses sobre assumptes d'art li interessien, especialment quan Auber els dóna animació amb el pebre i la sal de ses agudes sortides. Però l'emperadriu és artista de cor, i prega a l'eminent pianista que li executi una de ses obres predilectes: la corprenedora *Marxa fúnebre* de Chopin.

Liszt, obeint gustós a la gentil sobirana, s'asseu davant del piano i posa les mans poderoses sobre el teclat. De sa execució es desprèn un sentiment poètic tant pregon, una expressió dolorosa tant punyent, tant comunicativa, que l'auditori se sent commogut fins a plorar. L'emperadriu, que ha perdut fa poc sa germana la duquesa d'Alba, resta vivament emocionada, i dóna mercès a Liszt amb paraules efusives. L'emperador, volent així mateix dar-li una prova de simpatia i d'admiració, encarrega tot seguit al ministre de Belles Arts que li confereixi una distinció superior a les que ja ha obtingut anteriorment. Aquesta distinció és el nomenament de comanador de la Legió d'Honor sense haver

passat prèviament pel grau d'oficial.

Liszt llença al públic son llibre *F. Chopin*, escrit, segons declara, “pensant en la llarga amistat que l’havia unit a Chopin i en l’admiració excepcional que havia sentit per ell des de la seva aparició en el món musical; recordant que, artista com ell, havia sigut freqüentment l’interpretador de ses inspiracions: son interpretador - s’atrevia a dir - estimat i triat per ell; i tenint en compte la circumstància d’haver recollit sovint dels seus propis llavis els procediments del seu mètode i d’haver-se identificat, de certa manera, amb les seves idees i amb els sentiments que a l’art confiava, mercès al prolongat treball d’assimilació que s’estableix entre un escriptor i el seu traductor”.

No es lícit atribuir a Liszt intencions equívokes al publicar el seu llibre, com ho suposa amb zel excessiu una deixeble de Chopin, l'anglesa Miss Jane Stirling, la qual indica, en una carta de protesta, adreçada a una germana de Chopin, Lluïsa, que tal volta Liszt escriu i broda prenent per subjecte a Chopin a fi i efecte d'evitar que altres escriguin sobre la mateixa matèria.

Quin mal podia fer la memòria de Chopin a la reputació sòlida de Liszt? A més, ¿Com imputar aqueixa baixesa a un artista que fou un model de noblesa i generositat? Ha de rebutjar-se semblant conjectura, boi reconeixent que el llibre és d'una literatura exaltada, enlluernadora, molts cops inexacta i deficient; no ignorant, per altra banda, que fou escrit en col.laboració amb la princesa de Sayn Wittgenstein, a qui poden atribuir-se, sens perill d'errar, interminables digressions i divagacions que desvirtuen les pàgines on se formulen observacions i judicis més exactes.

Rectificat i completat en molts indrets per les modernes biografies crítiques i pels en enginyosos comentadors, resta encara com a llibre de vàlua i d'interès, i és un sincer tribut d'amistat. No és una flor humil posada amb tota simplicitat sobre la tomba de l'artista germà (el gest no fora propi de Liszt): és més aviat la combustió, en daurat turibol, de matèries aromàtiques enterbolint l'aire amb embriagadora fumarel.la.